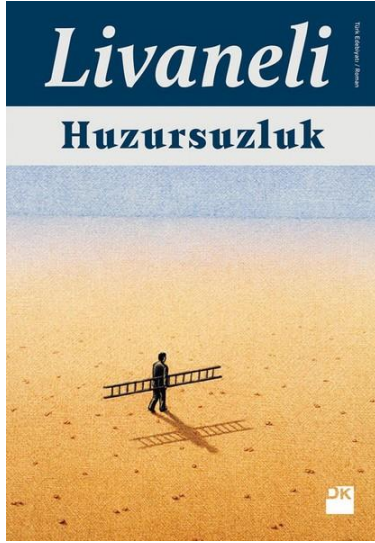

Ö. Zülfü LİVANELİ, *Huzursuzluk*, Doğan Kitap, İstanbul
2017, 154 s.

Arzu ÖZYÖN*

Ömer Zülfü Livaneli'nin 154 sayfalık *Huzursuzluk* adlı romanı hacimli olmamasına rağmen oldukça zengin bir içerik barındırıyor. Roman "*Hüseyin'e Yolculuk*" ve "*Meleknaz'a Yolculuk*" adlı ilkinden çok daha kısa olan iki bölüm altında toplanan 21 alt başlıktan oluşuyor. Bu alt başlıklar okura her bölüm sonunda durup düşünmesi için fırsat vermenin yanı sıra, romanın hızlı bir şekilde akmasını ve okunmasını sağlıyor.

Roman kendi kültürüne, değerlerine ve hatta insan olarak kendine yabancılaşmış olan Gazeteci İbrahim'in aslında farklı bir amaçla, ölmüş olduğunu öğrendiği çocukluk arkadaşı Hüseyin'in hikâyesini öğrenmek amacıyla Mardin'e doğru çıktığı yolculuğun, nasıl kendini ve özünü bulmak için; arada kalmışlıktan kurtulup aslına dönmek için içsel bir yolculuğa dönüştüğünü anlatıyor.

Yabancılaşma, kimliksizlik, bellek gibi temalara yoğunlaşan yazar, örneğin *Kardeşimin Hikâyesi* adlı romandaki gibi hikâyeyi günümüzden geçmişe doğru hareket edecek şekilde kurgulayarak ve olayların tek tek açılanmasını sağlayarak okurda merak uyandırmayı ve bu merakı romanın sonuna kadar canlı tutmayı başarıyor. Mardinli Hüseyin ve Suriye'deki savaştan kaçıp mülteci kampına sığınan Meleknaz'ın öyküsünden adeta modern bir Leyla-Mecnun, Ferhat-Şirin, Yusuf ile Züleyha, ya da belki de en doğrusu, *Mahmud ile Yezida* hikâyesi

* Öğr. Gör. Dr. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü. arzu.ozyon@dpu.edu.tr. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2730-9646>.

Geliş Tarihi – Received: 18.04.2019

Kabul Tarihi – Accepted: 01.07.2019

yaratıyor. Mungan'ın oyununda Yezidi çemberinin içine hapsedilmiş olan çocuk gibi, birbirine âşık olan Hüseyin ve Meleknaz da her birinin etrafına ayrı ayrı çizilmiş olan görünmez ancak çok güçlü toplumsal ve dinsel bir çemberin içine hapsedikleri için çemberi aşıp birbirlerine kavuşamıyorlar. Yaşananları sonradan öğrenen Gazeteci İbrahim için ise ikisinin hikâyesi tam bir trajedi niteliği taşıyor. Hayat aslında tıpkı o çember gibi bir döngü halinde akıp gidiyor, Hüseyin ve Meleknaz ise adeta birer seyirci gibi başlarına gelecekleri bile bile hiç karşı koymadan kendilerine çizilen kaderi/hayatı yaşıyorlar. Hüseyin'in sözleri belki de kadere/hayatın akışına karşı koyulamayacağını en çarpıcı ifadesi olarak romanda yerini alıyor: “*Beni alıp tekrar karnına soksan bile koruyamazsın artık anne!*” (17).

Romanda İstanbul ve Mardin şehirleri üzerinden Batı ve Doğu kültürlerini karşı karşıya getiren yazar, aynı ekseninde Türkiye- Amerika (bir anlamda yine Doğu-Batı) ve İslamiyet- Hristiyanlık karşıtlığına, bu karşıtlıklardan doğan önyargılara ve bu önyargılar yüzünden tüm insanlığın yüzyıllardır katlanmak zorunda kaldığı acılara dikkat çekiyor. Bunun yanında yazar, Gazeteci İbrahim karakteri üzerinden aslında Doğu ve Batı olmak üzere iki farklı kültür arasında kalmış; kendi kültürü olarak benimsemesi gereken Doğu kültürüne yabancılaşmış; ama yıllardır içinde yaşadığı batı kültürünü de tam olarak özümseyip kabullenememiş “huzursuz” insanları anlatıyor: “*...biz, bu ülkenin okuryazarları, boşluğa düşen bir trapezci gibiydik. Doğu askısını bırakmış, Batı askısını da yakalayamadan aşağı düşmüştük*” (65).

Hüseyin ile bu arada kalmışlık hali bir adım ileriye taşınarak somutlaşıyor ve aslında son derece ironik ve dramatik bir biçimde belki de romanda adı geçenler arasında en masum kişilerden biri olan Hüseyin hem Müslümanların hem de Hristiyanların hedefi haline gelip önyargıların kurbanı oluyor. Abisi Salim'in dudaklarından dökülen sözlerden de anlaşıldığı gibi bir garip son Hüseyin'inki: “*Düşündükçe çıldırarak gibi oluyorum İbrahim Bey kardeşim, IŞİD'in yarım bıraktığı bir işi, kendilerine Volk bilmem ne adını veren faşistler bitirdi, yani cihatçı Müslümanlar ile Haçlı Naziler ortak bir cinayet işledi*” (127). Kısacası Hüseyin ölüm korkusu ile Mardin'den, memleketindeki cihatçı Müslümanlardan kaçarken, aslında ölümünün Amerika'daki Haçlı Naziler'in elinden olacağını tahmin bile etmiyor. Neredeyse Gazeteci İbrahim'in anımsadığı Semerkand Kıssası'ndaki gibi, “*Azrail'den kaçmak için Bağdat'tan Semerkand'a giden ama Azrail'in, zaten senin canını burada alacaktım, iyi ki geldin, beni Bağdat'a kadar gelme zahmetinden kurtardın, dediği zavallı vezirin hikayesi geldi aklıma*” (120). Hüseyin de vezir gibi Azrail'den kurtulmak istercesine Mardin'den Amerika'ya kaçıyor ancak Azrail'in aslında onu Amerika'da beklediğini bilmiyor.

Bütün bu açılardan bakıldığında romanın, konu zenginliğinin de desteklediği üzere yine yazarın derin araştırmalarının (özellikle Hacı Fuat Amca'nın ağzından duyduğumuz ve yanlış şekilde Yezidiler olarak bildiğimiz Ezidiler'in inançlarına dair anlatılanlar ve Mardin kültürü ile ilgili ayrıntılar), sanatçı kişiliğinin hassasiyeti ile ortaya koyduğu kendine has üslubunun okunmaya değer bir ürünü olduğu anlaşılıyor.

Murathan Mungan'ın *Mahmud ile Yezida* adlı oyununa ve Livaneli'nin kendi yazmış olduğu *Mutluluk* adlı romana da göndermede bulunan roman, ilk bakışta Tayeb Salih'in *Kuzeye Göç Mevsimi* ve hatta Joseph Conrad'ın *Karanlığın Yüreği*'nden esintiler barındırıyor hissi vererek Doğu-Batı karşıtlığını ele alan bu eserler ile metinlerarasılık bağlamında farklı çalışmalara da kapı aralıyor.

2009 yılında Mardin'de yaşanan ve 44 kişinin öldüğü katliam; dar kalıplar içine sığdırdıkları İslami inançları ile Müslüman Hristiyan demeden dünyaya ölüm salan/saçan IŞİD; Suriye'deki iç savaş ve mülteciler, 2015 yılında Birleşmiş Milletler iyi niyet elçisi Angelina Jolie tarafından ziyaret edilen, Yezidi sığınmacıların bulunduğu kamplar gibi güncel konular da bir kez daha roman aracılığıyla okurla buluşuyor ve böylece “insanlık dramı” olarak adlandırılacak benzer türden olayların hafızalarda tazelenerek canlı kalması; okurun insan olduğunu, insanlığını bir kez daha hatırlaması amaçlanıyor.

Arkadaşı Hüseyin'in ölümünden sonra, onun başına gelenleri ve ölüm nedenini araştırmak için Mardin'e giden Gazeteci İbrahim, arkadaşı ve dolayısıyla Suriyeli mülteciler (Ezidiler) ile ilgili gerçekleri öğrendikçe kendi kültürü olan Doğu kültürüne ne kadar yabancılaştığının ve Batı kültürüne ayak uydurmaya çalışırken kendi kimliğini nasıl yitirdiğinin; insanlıktan ne kadar uzaklaştığının farkına varıyor ve romanın sonunda hiç beklemediği şekilde bir aydınlanma yaşıyor: “*Hüseyin'i anlıyordum artık, birkaç ay önce Mardin'de duyduğum davranışlarına şaşırıp çocukluk arkadaşımı anlıyordum hatta yavaş yavaş Hüseyinleşiyordum. Akli Batı'da, kalbi Doğu'da yaşama şizofrenisinin parçaladığı ruhların bunalımını, özgüven eksikliğini, yabancı sözcüklerle, yabancı tüketim mallarıyla örtmeye çalıştıkları tedirgin kişiliklerini, olduğundan farklı görünme çabalarını sanki gözlerim birdenbire açılmışçasına göstermişti Hüseyin bana*” (134). Mardin'e yapılan yolculuk sonradan İbrahim'in yıllardır sırt çevirdiği kendi kültürüne, köklerine doğru yaptığı içsel bir yolculuk halini alıyor ve sonunda İbrahim yeniden yüzünü Doğu'ya dönüyor.